

Скални феномени в Родопите

Каменните гъби

Скалните образувания са неповторими творения на природата, които с необикновената си форма носят естетическа наслада и имат висока научна стойност. За разлика от живата природа, неживата създава своите „произведения“ еднократно и не „по образ и подобие“ на вече съществуващите. В повечето случаи образуването им продължава милиони години, в резултат на комбинацията на много природни явления. Досега в България са открити около 380 скални феномени, които са обявени за защитени природни забележителности. Част от тях се намират в планината Родопи. Ще ви представим най-интересните и загадъчните. Започваме с *Каменните гъби* (известни още като *Скални гъби*). Това скално творение е разположено между кърджалийското село Бели пласт и хасковското село Зорница, на самото шосе, което свързва Хасково и Кърджали. Местните хора го наричат „Мантар кая“.

ОБРАЗУВАНЕ НА ГЪБИТЕ

Тези красиви „произведения“ на природата, които наподобяват гигантски гъби, заемат площ от 30 дка и са обявени за природна забележителност през 1974 г. Геоложката история на Каменните гъби започва преди около 38 млн. години, през палеогена, когато голяма част от Балканския полуостров е била залята от море, а Рило-Родопският масив е стърчал като остров. Подложени на постепенното разрушаване от морските бури, неговите гранитни брегове са се свличали и напластявали по морското дъно. В резултат на силни тектонски процеси източната част на Родопския масив започнала да потъва в тогавашното топло и плитко море. След време дъното се пропукало и през дълбоките процеди на земната кора нагоре се

устремила огнетечна магма. В резултат на активната вулканична дейност на морското дъно започвали да се утаяват пепел и скални отломки. След оттеглянето на морето цялата територия започнала постепенно да се издига. Настъпил период на невероятна суша. От утаената вулканична пепел и скални късове се образували красивите *туфи* (скали с вулканичен произход). Според специалистите няколко са етапите, през

които преминава образуването на „гъбите“. Най-напред пукнатините в туфите се разширяват и те се разпадат на големи блокове. След това във всеки блок пластове се рушат неравномерно и така се образуват гъбообразните форми. Те достигат своя разцвет, когато „пънчетата“ са най-тънки, а след тяхното пречупване „гулите“ падат и „гъбите“ се разрушават. В същото време от същите пластове „порастват“ нови

„гъби“ – също като в живата природа. Ролята на главен „скулптор“ за тяхното образуване играе дъждът, а слънцето, ветровете и студовете са негови активни „помощници“. Каменните гъби имат хармонични пропорции, затова, гледани от страни, приличат на истински. Те са с почти еднаква височина – около 2,5 м. Толкова е и дебелината на пластове, от които са се образували. Шапките им имат същите размери. Гъбите са се оформили от два пласта туфи с различни свойства. Долният, в който са „пънчетата“ на „гъбите“, е по-слаб и има розов цвят. Той по-лесно се поддава на действието на природата. Корички от скалата постоянно се лющят и така „крачетата“ изтъняват. Горният пласт, от който са образувани „гугли-те“, има зеленикав цвят и съдържа

по-здрави минерали – най-вече вулканично стъкло.

ЛЕГЕНДА ЗА КАМЕННИТЕ ГЪБИ

Според местното предание, някога по тези места живели четири хубавици, дъщери на въглищаря Радун от близката крепост Перперикон. Една есенна утрин турски орди ненадейно нападнали крепостта. В селището настъпила суматоха, камбаните забили тревожно. Цяла седмица се отбранявала крепостта, но силите на защитниците й скоро започнали да привършват. Намерил се предател – дъбовите врати се отворили, османлиите нахлули в крепостното селище. Завоевателите пленили най-хубавите жени, между тях били и дъщерите на въглищаря. Четирите хубавици обаче били твърдо решили да не се дават живи на поробите-

ля и започнали да замерят конвоя и предводителя на ордата с камъни. След това девойките побягнали, а турците започнали да ги преследват. Но един от тях успял да ги настигне. В момента, когато замахвал с ятагана към девойките, главите им мигом се превърнали в красиви каменни гъби. Така природата искала да запази спомена за саможертвата им. Обхванат от ужас, злодеят се качил на коня и понечил да побегне, но се превърнал в грамадна черна скала (*Kapa mene*), която напомня за безсилието на насилника срещу вярата и свободата. И до днес гъбите стоят скупчени една до друга – розовият им оттенък напомня за пролятата им кръв. Казват, че който мине оттук рано сутрин, може да види как от белите корони на каменните гъби капят сълзи...

Кърджалийски скални пирамиди

Тези причудливи „произведения“ на природата се намират в Източните Родопи, близо до гр. Кърджали, край селата Доброволец, Повет и Зимзелен. Те не са толкова популярни като Стобските и Мелнишките пирамиди, но се смятат за най-загадъчните скални пирамиди в България. Пирамидите са типичен белег на местната панорама, защото случайно минаващите пътници веднага ги забелязват и дълго им се любуват.

ОБРАЗУВАНЕ НА ПИРАМИДИТЕ

Формирането на този природен феномен е започнало преди около 40 милиона години, когато Източните Родопи са представлявали неспокойно дъно на топло и плитко море. Чести вулканични изригвания разтърсвали земята и на морското дъно се образували пластове вулканична пепел, примесена с късове от разрушените скали. Утайките се уплътнявали бавно и се превръщали в пластове от туфи – скали с вулканичен произход. Постепенно вулканите започнали да затихват, морското дъно се „успокоило“, а неспирните движения на земната кора започнали да го издигат. После морето се оттеглило на изток, а пластове на туфите се показали на земната повърхност. Затова, за разлика от скалите край Мелник и с. Стоб, пирамидите край Кърджали са изградени от туфи. Те наподобяват човешки фигури, коне, птици, обелиски. Съ-

държанието на различните минерали определя различната здравина на скалите и им придава разнообразни багри в розово, червено, кафяво. Така например, скалите, в които има

и метални примеси, са значително по-здрави, докато останалите са лесно рушими. Главните фактори за образуване на тези природни творения са дъждът, течащата

вода, летните горещини и зимните студове. Водата мокри туфите и те набъбват, после слънцето ги суши и те се свиват и напукват. Дъждовните капки, събрани в множество ручейчета, отнасят полуразрушената скала от повърхността на фигурите и така се образуват нови повърхнини. Макар в по-дълбоките части скалите да са сравнително здрави, на повърхността те са превърнати в ронлива маса. Вятърът отвява най-дребните частици, „погалва“ с тях пирамидите и довършва ваятелската си дейност. Фигурите са изключително разнообразни по форма и размери, като височината им варира между 0,5 и 10 м. Лабиринт от тесни и дълбоки коридори с почти отвесни стени напомня на родопските села. Зелената трева, храстите, дърветата, поникнали върху тези ронливи скали, правят уникалната гледка още по-живописна. Кърджалийските пирамиди са обявени за природна забележителност през 1974 г.

ЛЕГЕНДИ ЗА СВАТБА

Най-известни са скалните пирамиди близо до с. Зимзелен, на 3 км от гр. Кърджали. Разположени са върху площ от около 50 дка. Тези природни творения наподобяват събрани на едно място хора, животни и птици, изваяни от природата. Сякаш невидима ръка е изрязала от камъка образи на сватбари, кумове, жених и невеста. Така че всеки, който ги види, може да даде воля на въображението си и да „разпознае“ в тези фигури възрастни, деца, мъже, жени, „облечени“

в бели и розови „дрехи“. Някои от образуванията наистина са монументални – височината им достига до 10 м, а две от тях са в червен цвят и приличат на младоженец и младоженка. Край тях са „застанали“ сватбари. Човешкото въображение е родило много легенди за тези чудни скални творения. Една от тях, смятана за най-романтичната, разказва за една незавършена сватба, една неизживяна любов и едно проклетие, заради което те носят това име. Местните хора разказват как млад момък се влюбил в прочута с красотата си девойка от съседното село. Той се влюбил така силно, че се поболял от мъка по нея. За да спаси сина си, баща му отишъл при родителите на девойката и, според тогавашните традиции, я откупил в замяна на много злато. Вдигнала се весела сватба и повели

момата към Зимзелен. Отзад вървял щастливият жених, а отпред баща му водел нагиздената булка, качена на муле. Веднага щом прекосили рекичката, духнал вятър и открил лицето на булката. Свекърът занемаял пред хубостта ѝ, завидял на сина си и греховни мисли го обзели: „...Господи, тя трябва да е моя...“. Природата се възмутила, зафучал сърдито вятърът и тогава се случило страшното – вкаменили се свекърът, качената върху мулето булка и заедно с тях всички сватбари. Само момъкът останал – вцепенен от ужас и мъка. Заплакал той и се помолил на вятъра и него в камък да превърне. Вятърът изпълнил молбата му, вкаменил се и той, а от сълзите, които клетият момък изплакал, се образувало езерце. Дори и днес, пред неговата фигура блести малка локвичка, която, според местните хора, събира сълзите му. Друга легенда разказва за брата Еньо и сестрата Зорница, разделени насилствено като малки деца. След много, много години, когато вече трябвало да се задомиават, те случайно се срещнали, харесали се и решили да се оженят. Тръгнали към олтара, но вратата на църквата вместо да се отвори, на няколко пъти се затваряла пред младоженците. Когато те накрая прекрачили прага ѝ, небето притъмняло, чул се страшен тътен, след което цялата сватба се вкаменила.

Снимки: Красимира Мархолева

Д-р Красимира Мархолева